

# UWAGI ANALITYCZNE

## LUDNOŚĆ

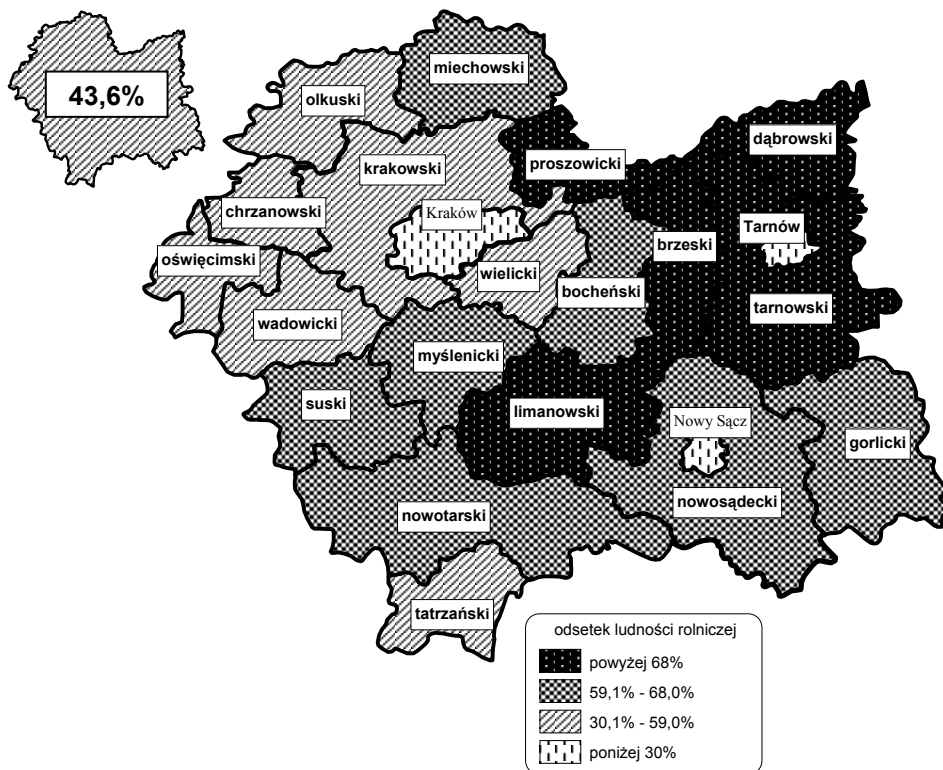
### 1. Stan ludności

Przeprowadzone w maju 2002 roku spisy wykazały, że ludność związana z rolnictwem indywidualnym w województwie małopolskim wyniosła 1410,9 tys. osób co stanowiło 43,6% ogółu ludności województwa. Wyższe wskaźniki wystąpiły w województwach: świętokrzyskim - 46,0%; lubelskim - 47,9% i podkarpackim - 56,2%. Najmniej ludności rolniczej jest w województwie pomorskim - 13,0% ogółu mieszkańców. W skali kraju ten wskaźnik wyniósł 27,4%.

W poszczególnych powiatach ziemskich województwa małopolskiego odsetek ludności związanej z rolnictwem wykazuje duże zróżnicowanie. Najwyższy jest w powiecie tarnowskim, gdzie ludność rolnicza stanowi 74,3% ogółu mieszkańców oraz w limanowskim 70,9%, a najniższy w powiatach oświęcimskim i chrzanowskim, gdzie odpowiednio 33,5% i 34,5% ogółu mieszkańców to ludność rolnicza.

W miastach na prawach powiatu - Nowym Sączu i Tarnowie udział ludności rolniczej jest niemal jednakowy i nieznacznie przekracza 13%, natomiast w Krakowie wskaźnik ten wyniósł 7,7%.

### Udział ludności związanej z rolnictwem w ludności ogółem



Wśród ludności związanej z rolnictwem 1159,9 tys. osób, czyli 82,2% mieszkało na wsi, a 251,0 tys., czyli 17,8% to mieszkańcy miast. To rozmieszczenie między miastem i wsią ludności związanej z rolnictwem jest bardzo zbliżone do wskaźników krajowych, które wyniosły odpowiednio 81,2% i 18,8%.

W odniesieniu do ogółu mieszkańców wsi ludność związana z rolnictwem stanowiła 72,2%. W miastach udział ten jest znacznie niższy i wyniósł 15,4%. W skali kraju te wskaźniki były

zdecydowanie niższe (58,2% i 8,5%), co oznacza, że w województwie małopolskim ludność wiejska jest mocno związana z rolnictwem. Równie wysoki, przekraczający 70% udział ludności związanej z rolnictwem wśród mieszkańców wsi wystąpił jeszcze w województwach podlaskim, świętokrzyskim, lubelskim i podkarpackim, przy czym w tym ostatnim był najwyższy - 79,0%.

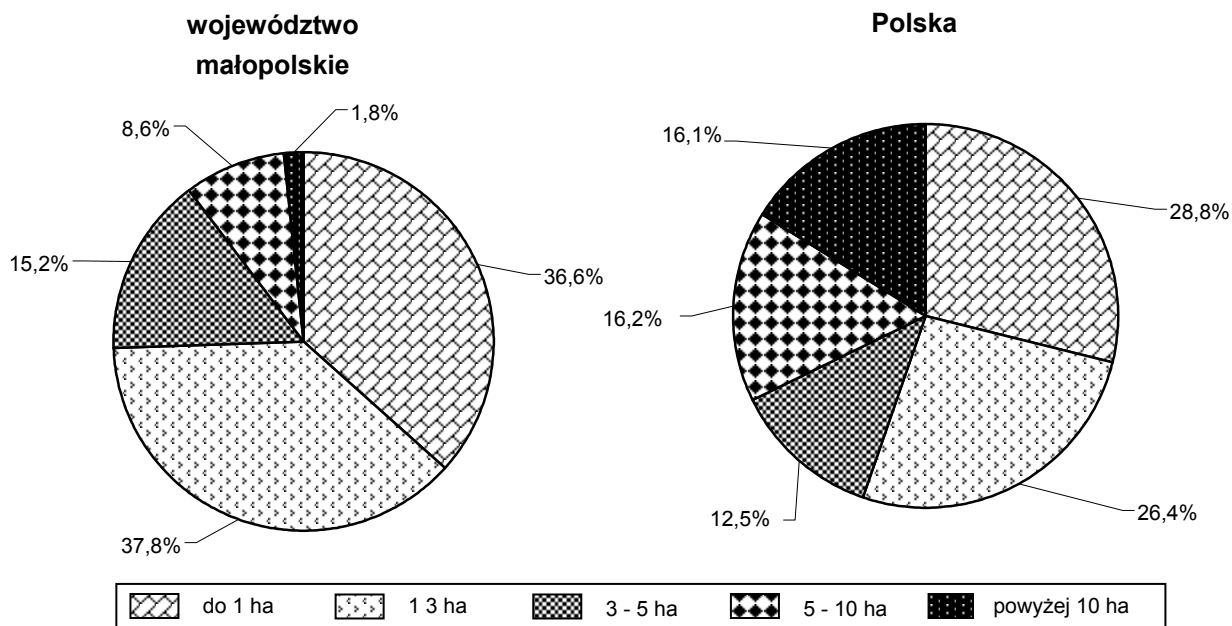
Spisy wykazały, że w strukturze ludności związanej z rolnictwem według płci występuje niemal pełna równowaga - 705,1 tys. mężczyzn i 705,9 tys. kobiet, czyli na 100 mężczyzn przypada 100,1 kobiet. Struktura płci ludności rolniczej korzystnie wpływa na strukturę płci ogółu ludności wiejskiej województwa (101,2 kobiet/100 mężczyzn). Wśród mieszkańców miast, gdzie odsetek ludności rolniczej jest niewielki, występuje znaczna dysproporcja płci, gdyż na 100 mężczyzn przypada niemal 111 kobiet.

## 2. Ludność według powierzchni użytków rolnych

Struktura ludności rolniczej według powierzchni użytków rolnych jest potwierdzeniem rozdrobnienia rolnictwa w województwie małopolskim. W łącznej liczbie 1410,9 tys. osób związanych z rolnictwem 36,7% czyli niemal 518 tys. tworzyło gospodarstwa domowe z użytkownikiem działki rolnej, w tym niewiele ponad 3 tys. osób było w gospodarstwach domowych właścicieli zwierząt gospodarskich. Dalsze 332,7 tys. osób, czyli 23,6% ogółu ludności rolniczej mieszkało z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni 1-2 ha, a kolejne 198,7 tys. czyli ponad 14% - z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni 2-3 ha.

Zatem 3/4 ludności rolniczej województwa jest związane z gospodarstwami rolnymi o powierzchni do 3 ha UR. Gospodarstwa domowe użytkowników większych (ponad 5 ha UR) gospodarstw rolnych skupiają 147,2 tys. ludności, czyli niewiele ponad 1/10 ogółu ludności rolniczej województwa.

**Ludność w gospodarstwach z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według powierzchni użytków rolnych**



Wyższa koncentracja ludności w gospodarstwach domowych z użytkownikami małoobszarowych gospodarstw rolnych wystąpiła tylko w województwach: śląskim - 82,2% ogółu ludności rolniczej i relatywnie wysoka - 66,3% w województwie podkarpackim. W skali kraju struktura ludności według powierzchni użytków rolnych ukształtowała się bardziej proporcjonalnie.

Wysoki odsetek ludności związanej z działkami rolnymi cechuje tereny bardziej zurbanizowane oraz podmiejskie. W województwie małopolskim w miastach na prawach powiatu - Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie udział tej ludności w populacji ludności rolniczej tych miast ukształtował się na zbliżonym poziomie i wynosił około 68%. Wśród powiatów ziemskich najwyższy poziom przekraczający 76% wystąpił w powiecie chrzanowskim, a relatywnie wysoki - ponad 62% w powiecie oświęcimskim. W przeszłości te powiaty wchodziły w skład województwa katowickiego i pod tym względem bardziej oddają specyfikę województwa śląskiego. Znacznie wyższy od średniej wojewódzkiej odsetek ludności związanej z działkami wystąpił także w powiecie wielickim - 57,0% oraz w krakowskim - 44,5%.

Najniższy odsetek ludności związanej z działkami rolnymi wystąpił w powiatach proszowickim, miechowskim i dąbrowskim, gdzie wyniósł odpowiednio - 13%; 15,5% oraz 17%.

### 3. Ludność według wieku

Ludność związana z rolnictwem jest relatywnie młodsza w porównaniu do mieszkańców województwa ogółem. Analiza struktury tej populacji według ekonomicznych grup wieku wykazuje wyraźnie wyższy niż wśród ludności ogółem, odsetek dzieci i młodzieży do lat 17 włącznie, czyli osób w wieku przedprodukcyjnym. Z drugiej strony ludność w wieku poprodukcyjnym w tej populacji ma mniejszy udział niż wśród ludności ogółem.

**Tabl. 1. Ludność rolnicza i ludność ogółem według grup wiekowych**

Wyszczególnienie	Ludność rolnicza				Ludność ogółem	
	razem	w tym na wsi	razem	w tym na wsi	razem	w tym na wsi
	w tysiącach		w procentach			
Ogółem .....	1410,9	1159,9	100,0	100,0	100,0	100,0
w wieku przedprodukcyjnym .....	370,3	314,7	26,3	27,1	24,3	27,9
0-14 lat .....	293,5	251,4	20,8	21,7	19,3	22,6
15-17 .....	76,9	63,4	5,5	5,4	5,0	5,3
w wieku produkcyjnym .....	834,2	675,9	59,1	58,3	60,7	57,3
mobilnym .....	552,5	456,3	39,2	39,3	40,4	39,6
18-34 .....	358,9	297,1	25,4	25,6	26,6	25,6
35-44 .....	193,6	159,2	13,7	13,7	13,8	14,0
niemobilnym .....	281,8	219,7	19,9	18,9	20,3	17,7
45-54 .....	190,4	147,8	13,5	12,7	13,8	11,9
55-59/64 .....	91,4	71,9	6,5	6,2	6,5	5,8
w wieku poprodukcyjnym ...	206,3	169,3	14,6	14,6	15,0	14,8
60/65-74 .....	143,9	117,2	10,2	10,1	10,3	10,0
75 lat i więcej .....	62,4	52,1	4,4	4,5	4,7	4,8

Wyniki spisów wykazały, że w zbiorowości ludności związanej z rolnictwem 370,4 tys. osób, czyli 26,3% to ludność w wieku przedprodukcyjnym i udział ten jest o 2 punkty procentowe wyższy niż w przypadku ludności województwa ogółem. Dzieci do lat 14 stanowią 20,8% ogółu ludności rolniczej, wobec 19,3% udziału tej grupy w globalnej liczbie ludności województwa; a 15-17-latkowie - 5,5%.

Ludność w wieku produkcyjnym (18 - 59 kobiety/64 mężczyźni) według spisu liczyła 834,2 tys. osób, czyli 59,1% populacji związanej z rolnictwem. W ogólnej liczbie mieszkańców województwa odsetek

ludności w wieku produkcyjnym był wyższy niż wśród związanych z rolnictwem o 1,6 punktu procentowego.

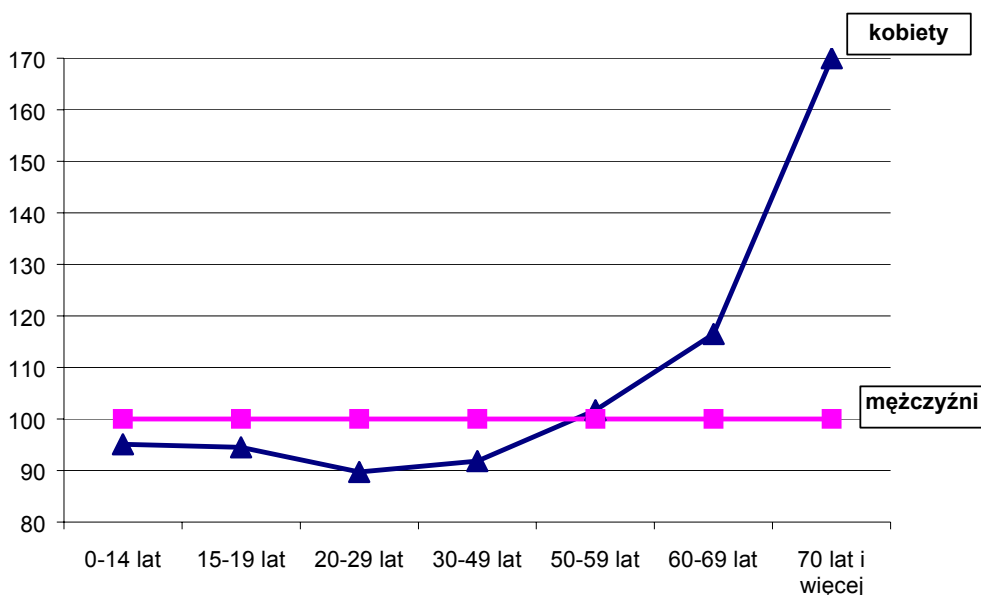
Ludność rolnicza w wieku produkcyjnym mobilnym (18-44 lata) stanowiła 39,2%, a osoby w wieku niemobilnym (45 lat i więcej do górnej granicy wieku produkcyjnego) niemal 20,0% populacji ludności rolniczej. W porównaniu do struktury wiekowej ogółu ludności województwa odsetek osób związanych z rolnictwem w wieku mobilnym był o 1,2% niższy, natomiast w wieku produkcyjnym niemobilnym różnica ta wynosiła 0,4%.

Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w populacji związanej z rolnictwem wynosił 14,6%, a w liczbach bezwzględnych było to ponad 206 tys. osób. Ten wskaźnik był niższy o 0,4 punktu w porównaniu do odpowiedniego wskaźnika w ludności ogółem, przy czym odsetek ludności w wieku poniżej 75 lat kształtował się w obu populacjach na jednakowym poziomie, natomiast odsetek osób 75-letnich i starszych w populacji ludności rolniczej jest niższy.

Ludność związana z rolnictwem stanowi ponad 72% ogółu mieszkańców wsi, stąd struktura wiekowa tej populacji wywiera wpływ na wiek ludności na wsi. Niemniej w populacji związanej z rolnictwem w porównaniu do ogółu ludności wiejskiej udział dzieci i młodzieży do lat 17 jest niższy, a odsetek ludności w wieku produkcyjnym relatywnie wyższy. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym jest w obu grupach na zbliżonym poziomie. Zatem struktura wiekowa ludności rolniczej na wsi kształtuje się mniej korzystnie na tle ogółu ludności wiejskiej.

Jak wcześniej wspomniano w ludności związanej z rolnictwem struktura płci jest bardzo zrównoważona, gdyż na 100 mężczyzn przypada minimalnie ponad 100 kobiet. Niemniej analizując strukturę płci według grup wieku obserwuje się, że w przedziale wieku 15-49 lat dysproporcja płci wśród ludności rolniczej jest znacznie większa niż w ludności województwa ogółem. W omawianym przedziale populacji ludności rolniczej występuje wysoki niedobór kobiet.

### Współczynnik feminizacji według grup wieku



Już w grupie 15-19-latków związanych z rolnictwem współczynnik feminizacji, czyli liczba kobiet na 100 mężczyzn, wynosi 94,5, a dla ludności ogółem 96. Najwyższa dysproporcja płci występuje w przedziale 20-29-latków, gdzie na 100 mężczyzn przypada niespełna 90 kobiet wobec 98/100 w strukturze ludności województwa ogółem.

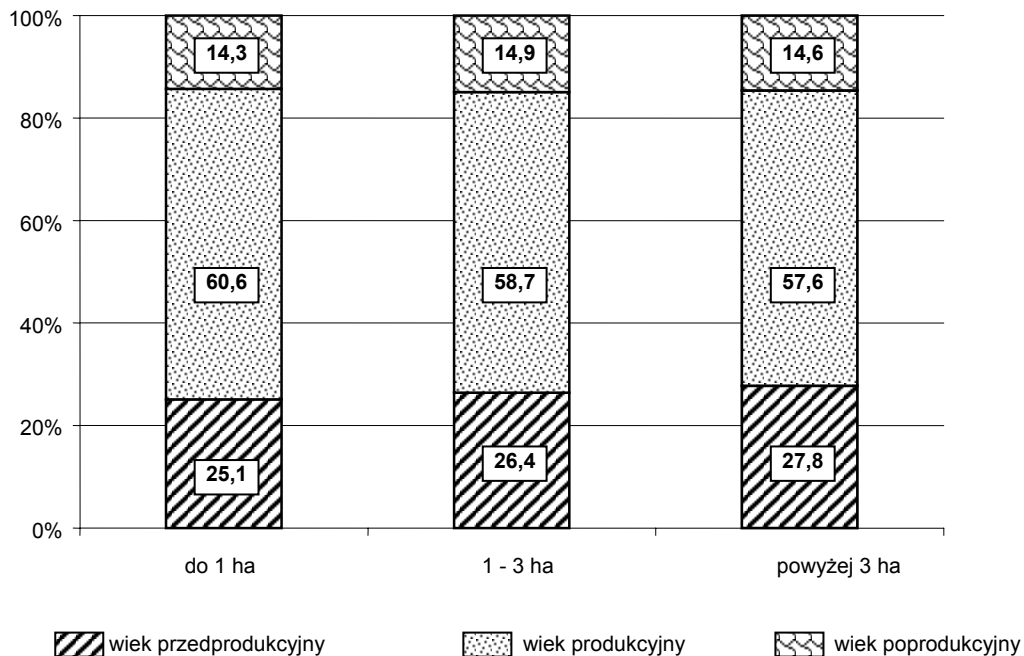
Tak niekorzystny układ płci jest efektem ucieczki "z rolnictwa" młodych kobiet, które po ukończeniu szkoły średniej znacznie częściej niż mężczyźni kontynuują naukę lub podejmują pracę poza miejscem zamieszkania.

Relatywnie wysoki niedobór kobiet - 92/100 wśród ludności rolniczej utrzymuje się jeszcze w przedziałach 30 i 40-latków, natomiast od kolejnego przedziału 50-59 lat rozpoczyna się przewaga kobiet, która pogłębia się w kolejnych grupach wieku poprodukcyjnego.

W strukturze ogółu ludności województwa w przedziale 30-39 lat wskaźnik feminizacji utrzymuje się na poziomie 98/100, natomiast przewaga kobiet rozpoczyna się od grupy 40-latków, przy czym dysproporcje płci w kolejnych przedziałach są znacznie większe niż wśród ludności rolniczej.

Rozpatrując podział ludności rolniczej według ekonomicznych grup wieku i wielkości gospodarstw rolnych można stwierdzić, że wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gospodarstw wzrasta odsetek dzieci i młodzieży do lat 17, a zmniejsza się odsetek ludności w wieku produkcyjnym. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym nie wykazuje jednolitej tendencji.

### Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku i grup obszarowych gospodarstw rolnych



W populacji ludności związanej z użytkownikami działek rolnych w porównaniu do struktury w ludności w wyższych grupach obszarowych występuje najniższy (25,1%) odsetek dzieci i młodzieży do lat 17 oraz najwyższy (60,6%) odsetek ludności w wieku produkcyjnym. W tych dwóch grupach wiekowych wskaźniki struktury ludności związanej z działkami rolnymi są zbliżone do odpowiednich wskaźników struktury ogółu ludności województwa, natomiast odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym jest najniższy i wynosi 14,3%.

W populacji ludności związanej z użytkownikami gospodarstw rolnych o powierzchni 1-3 ha udział osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 26,4%, a odsetek ludności w wieku produkcyjnym - 58,7%. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w tej populacji w porównaniu do innych omawianych grup ludności rolniczej jest relatywnie najwyższy i wynosi 14,9%, czyli jest niemal taki sam jak odpowiedni wskaźnik w strukturze ludności województwa ogółem.

W populacji ludności związanej z użytkownikami gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 3 ha odsetek dzieci i młodzieży do lat 17 wynosi 27,8% i na tle omawianych grup jest najwyższy, natomiast udział ludności w wieku produkcyjnym w tej samej relacji jest najniższy i wynosi 57,6%. Odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w tej populacji wynosi 14,6% czyli tyle samo co odpowiedni wskaźnik struktury ludności rolniczej województwa ogółem.

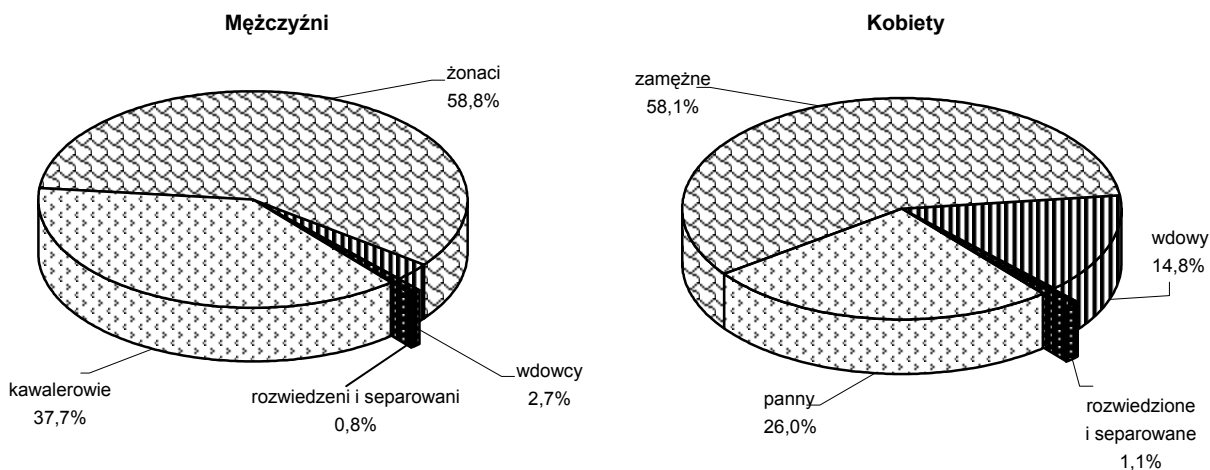
#### 4. Ludność według stanu cywilnego

W NSP stan cywilny określano dla ludności w wieku 15 lat i więcej. Stan cywilny ludności rolniczej w porównaniu do ogółu ludności województwa charakteryzuje nieco wyższy odsetek kawalerów i panien, minimalnie wyższy odsetek osób będących w związku małżeńskim oraz zdecydowanie niższy odsetek osób rozwiedzionych. Udział osób owdowiałych pozostaje na takim samym jak w populacji ogółem poziomie.

W łącznej liczbie 1117,4 tys. ludności rolniczej w wieku 15 lat i więcej, 651,8 tys. czyli 58,4% było w związkach małżeńskich, z tego 57,8% faktycznie pozostawało w małżeństwie, a 0,6% było poza wspólnotą małżeńską. W populacji ogółem udział osób zamężnych lub żonatych wynosił 57,6%, przy czym odsetek osób żyjących poza wspólnotą małżeńską był wyższy i wyniósł 0,9% ogółu mieszkańców województwa. Małżeństwa ludności związanej z rolnictwem są zdecydowanie bardziej trwałe niż w populacji ogółem. Wśród ludności rolniczej 10,7 tys. osób czyli 1,0% omawianej zbiorowości było rozwiedzionych, natomiast w ludności ogółem odsetek rozwiedzionych jest niemal 2,5-razy wyższy.

Wśród ludności rolniczej kawalerowie i panny stanowili 31,8%, a w liczbach bezwzględnych 354,3 tys. osób. W porównaniu do odpowiedniego wskaźnika w strukturze ludności ogółem ten udział jest wyższy o 1,3 punktu. Ponad 98 tys. związanych z rolnictwem wdów i wdowców stanowiło 8,8% ogółu ludności rolniczej i jest to taki sam udział jak w populacji ogółem.

#### Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci i stanu cywilnego



W strukturze stanu cywilnego ludności rolniczej występuje znaczne zróżnicowanie między mężczyznami i kobietami. Na zbliżonym poziomie w obu populacjach ukształtował się tylko odsetek będących w związku małżeńskim (około 58%).

Populację mężczyzn związanych z rolnictwem cechuje relatywnie wysoki odsetek kawalerów (37,6%) i bardzo niski odsetek wdowców (2,7%). W populacji kobiet udział panien wynosi 26,0%, czyli jest

niższy o niemal 12 punktów procentowych, a odsetek wdów wynosi 14,8%, czyli jest 5,5-razy wyższy niż wśród mężczyzn.

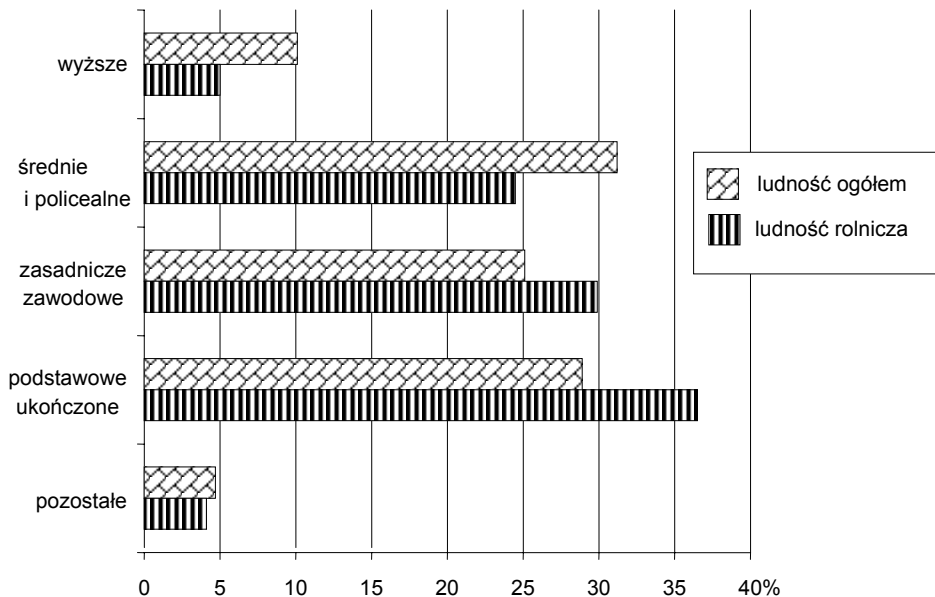
Tak odmienne wskaźniki struktury stanu cywilnego wśród mężczyzn związanych z rolnictwem w porównaniu do kobiet są spowodowane 2 przyczynami. Wysoki odsetek kawalerów jest efektem wysokiego niedoboru kobiet w wieku 20-29 lat, czyli tego przedziału w którym relatywnie najwięcej osób zakłada rodzinę. Z drugiej strony tak duży odsetek wdów jest efektem zjawiska określanego w demografii „nadumieralnością” mężczyzn, czyli relatywnie wyższą liczbą zgonów mężczyzn w wieku 50-65 lat.

W strukturze stanu cywilnego ludności województwa ogółem te relacje kształtują się podobnie, niemniej rozpiętości odpowiednich wskaźników są mniejsze.

## 5. Ludność według poziomu wykształcenia

Ludność związana z rolnictwem w porównaniu do ludności województwa ogółem jest słabiej wykształcona. Niemal 37% populacji dla której określa się poziom wykształcenia, czyli osób w wieku 13 lat i więcej, miało wykształcenie podstawowe ukończone, a dalsze 30% zasadnicze zawodowe. Wykształcenie średnie zawodowe posiadało 17,4% ogółu, a średnie ogólnokształcące - 4,8%. Poziom wykształcenia policealnego deklarowało 2,3%, a wykształcenie wyższe posiadało 5,0% omawianej populacji. Relatywnie wysoki - 3,9% był udział osób, które nie ukończyły szkoły podstawowej lub nie posiadają wykształcenia.

**Ludność rolnicza i ludność ogółem w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia**



W porównaniu do ludności województwa ogółem odsetek posiadających wykształcenie średnie lub policealne jest niższy o ponad 8 punktów procentowych, a odsetek ludności rolniczej z wyższym wykształceniem niższy o 5,5 punktu. Relatywnie wyższe wśród ludności rolniczej były wskaźniki udziału osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym i podstawowym.

Niemniej systematyczny wzrost poziomu wykształcenia społeczeństwa (co potwierdzają wyniki spisów w 1988 i 2002 r.) jest zauważalny także wśród ludności związanej z rolnictwem. Analizując strukturę wykształcenia ludności w wieku 20 - 44 lat odsetek osób z wyższym wykształceniem w tej

grupie wynosi 7,2%; z wykształceniem policealnym - 3,7%, a ze średnim - 33,7%. Na wykształceniu podstawowym poprzestało niespełna 12% ogółu 20-44-latków.

Relatywnie niższe wykształcenie jest widoczne w zbiorowości ludności rolniczej w wieku 45-65 lat.

W tej grupie odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe wynosi niespełna 6%, a policealne - 3,7%, ale wykształceniem średnim legitymuje się tylko niespełna 1/5 omawianej zbiorowości i bardzo wysoki przekraczający 38% jest udział osób z wykształceniem podstawowym. Powyższe wskaźniki pogarsza jeszcze bardzo niski poziom wykształcenia ludności w wieku powyżej 65 lat.

Wzrost poziomu wykształcenia ludności związanej z rolnictwem w 2002 roku będzie postępował. Wskazują na to dane o kontynuacji nauki. Rozpatrując populację 18-29-latków, która liczy niemal 270 tys. osób to 18,2% (a w liczbach bezwzględnych 49 tys.) kontynuowało naukę w systemie dziennym, a dalsze 12,3%, czyli 33 tys. w systemie wieczorowym lub zaocznym.

Wśród osób posiadających wykształcenie średnie ogólnokształcące 64% kontynuuje naukę, co i tak jest niskim wskaźnikiem, zważywszy na fakt, że są to osoby bez zawodu. Ale relatywnie wysoki wynoszący ponad 29% jest odsetek kontynuujących naukę w grupie 18-29-latków posiadających wykształcenie średnie zawodowe. Ponadto kontynuuje naukę blisko 1/4 osób z wykształceniem policealnym oraz ponad 1/3 osób posiadających wykształcenie wyższe. W tej ostatniej grupie liczącej 16,1 tys. (18-29-latków) są osoby, które ukończyły licencjat i to przede wszystkim one stanowią tak wysoki odsetek kontynuujących naukę uzupełniając studia magisterskie.

Wydaje się, że ten stosunkowo wysoki odsetek osób kontynuujących naukę jest paradoksalnie pozytywnym skutkiem złej sytuacji na rynku pracy.

Analizując poziom wykształcenia ludności rolniczej według grup obszarowych gospodarstw rolnych można stwierdzić, że ludność związana z użytkownikami gospodarstw rolnych do 3 ha UR oraz powyżej 10 ha UR jest lepiej wykształcona niż ludność związana z gospodarstwami 3-10 ha UR.

**Tabl. 2. Ludność w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia i grup obszarowych gospodarstw rolnych**

Wyszczególnienie	Poziom wykształcenia				
	wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
	w procentach				
Ogółem .....	5,0	24,5	29,9	36,5	3,9
w gospodarstwach o powierzchni UR					
0,1 – 1,0 ha .....	7,8	30,4	28,7	30,0	3,1
1 – 3 ha .....	4,0	22,4	31,1	38,0	4,2
3 – 10 ha .....	2,4	18,4	30,2	44,2	4,5
powyżej 10 ha .....	4,0	24,4	27,9	40,3	3,2

Relatywnie najlepiej kształtuje się struktura wykształcenia wśród osób związanych z działkami rolnymi, czyli w gospodarstwach o powierzchni od 0,1 - 1,0 ha. W tej zbiorowości udział osób z wyższym wykształceniem wynosi 7,8%; wykształcenie średnie lub policealne posiada 30,4%, a z drugiej strony odsetek osób z wykształceniem podstawowym wynoszący 30,0% jest na tle innych grup najniższy.

W zbiorowości ludności związanej z gospodarstwami od 1-3 ha oraz powyżej 10 ha UR struktura poziomu wykształcenia jest bardzo zbliżona. W obu tych grupach udział osób z wyższym wykształceniem wynosi po 4,0%, a wykształceniem średnim lub policealnym legitymuje się odpowiednio 22,4% i 24,4%. Znacznie wyższy, wynoszący odpowiednio 38,0% i 40,3%, jest udział osób z wykształceniem podstawowym.



W populacji ludności związanej z użytkownikami gospodarstw rolnych o powierzchni 3-10 ha UR ponad 44% posiada wykształcenie podstawowe, relatywnie niższy jest odsetek ludności z wykształceniem średnim lub policealnym – 18,4% oraz z wykształceniem wyższym – 2,4%.

## 6. Niepełnosprawność

W łącznej liczbie mieszkańców województwa 18,2% to osoby niepełnosprawne. W liczbach bezwzględnych w maju 2002 roku było to ponad 589 tys. ludności. W tej zbiorowości 266,1 tys., czyli 45,2% to osoby niepełnosprawne związane z rolnictwem. W stosunku do ogółu ludności rolniczej odsetek osób niepełnosprawnych wyniósł 18,9%, czyli był wyższy w porównaniu do odpowiedniego wskaźnika dla ogółu mieszkańców województwa o 0,7 punktu.

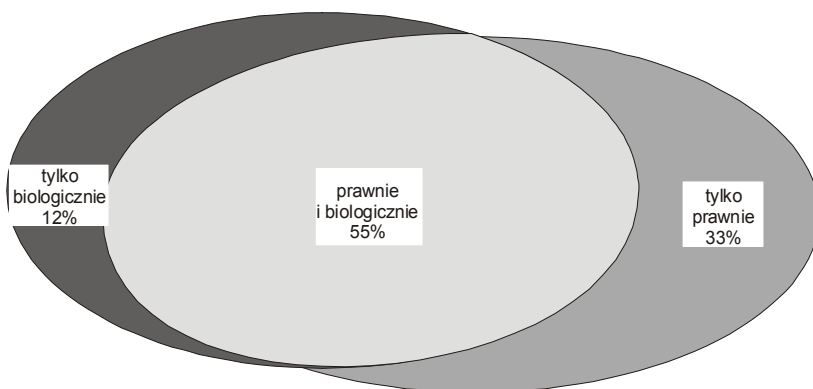
W populacji osób niepełnosprawnych wyróżnia się niepełnosprawność prawną potwierdzoną właściwym orzeczeniem, a w przypadku dzieci do lat 14 uprawnieniem do pobierania zasiłku pielęgnacyjnego oraz biologiczną, czyli odczuwanie ograniczenia wykonywania podstawowych dla danego wieku czynności – przy braku właściwego orzeczenia.

Niedościgłą zasadą jest nakładanie się niepełnosprawności prawnej na biologiczną i wyniki spisu wykazały, że tylko niespełna 55% osób niepełnosprawnych ma niepełnosprawność prawną i biologiczną.

Relatywnie wysoki wynoszący niemal 12% jest w populacji niepełnosprawnych udział osób z niepełnosprawnością tylko biologiczną, czyli niepotwierdzoną właściwym orzeczeniem.

Z drugiej strony 1/3 niepełnosprawnych prawnie w ich subiektywnej ocenie nie odczuwała ograniczenia sprawności i te osoby określono jako niepełnosprawne tylko prawnie.

### Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności



Struktura związanych z rolnictwem osób niepełnosprawnych według rodzaju niepełnosprawności kształtuje się niemal tak samo jak w całej populacji niepełnosprawnych w województwie. Większe zróżnicowanie między obu porównywanymi populacjami występuje w zakresie stopnia niepełnosprawności orzeczanego dla osób w wieku 16 lat i więcej.

W łącznej liczbie 213 tys. związanych z rolnictwem niepełnosprawnych, dla których określono stopień niepełnosprawności, 29,9% miało ustalony znaczny stopień, 35,5% - umiarkowany, a 34,6% - lekki stopień niepełnosprawności. W populacji niepełnosprawnych ogółem udziały osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności były wyższe i wyniosły odpowiednio 33,5% oraz 36,8%.

Zjawisko niepełnosprawności jest ściśle związane z wiekiem.

**Tabl. 3. Ludność rolnicza ogółem i osoby niepełnosprawne według grup wiekowych**

Wyszczególnienie	Ogółem	W wieku				
		0 – 15 lat	16 – 19	20 – 44	45 – 59	60 lat i więcej
Ludność rolnicza razem w tys. .	1410,9	318,1	105,4	499,4	253,2	234,8
w tym niepełnosprawni						
w tys. ....	266,1	6,4	2,6	27,9	88,6	140,6
w % .....	100,0	2,4	1,0	10,5	33,3	52,9
Udział niepełnosprawnych w ludności rolniczej (w grupie wieku) w % .....	18,9	2,0	2,5	5,6	35,0	60,0

W populacji niepełnosprawnych związanych z rolnictwem niemal 53% to osoby w wieku 60 lat i więcej, a 1/3 jest z przedziału wieku 45-59 lat. Co 10 niepełnosprawny to 20-44 latek.

Jeszcze bardziej widać powiązanie niepełnosprawności z wiekiem analizując udziały niepełnosprawnych w ludności poszczególnych grup wiekowych. Wśród dzieci i młodzieży do lat 19 odsetek niepełnosprawnych wynosi około 2%, w grupie 20-44-latków zbliża się do 6%. Wśród ludności w wieku 45-59 lat jest niepełnosprawna 1/3 osób, a wśród osób w wieku 60 lat i więcej – 3/5.

## 7. Źródła utrzymania ludności

W łącznej liczbie 1404,3 tys. ludności rolniczej dla której ustalono źródła utrzymania 841,9 tys. (czyli 60,0%) posiadało własne źródła, a 569,0 tys. pozostawało na utrzymaniu. W skali województwa odsetek posiadających własne źródła był nieznacznie niższy i wynosił 59,4%.

Struktura według głównego źródła utrzymania populacji związanej z rolnictwem nie różni się zasadniczo od struktury ogółu ludności województwa.

W populacji ludności rolniczej posiadającej własne źródła utrzymania blisko 458 tys. (czyli ponad 54% tej grupy) jako główne źródło miało dochody z pracy i w porównaniu do ogółu mieszkańców województwa posiadających własne dochody z pracy było to o 1 punkt więcej. W tej liczbie 122,5 tys., czyli niespełna 15% omawianej populacji podało jako główne źródło utrzymania dochód z pracy w rolnictwie, a 335,1 tys. - dochód z pracy poza rolnictwem. Zatem na każde 4 osoby związane z rolnictwem, dla których podstawowym źródłem utrzymania był dochód z pracy, to dla prawie 3 był to dochód z pracy poza rolnictwem.

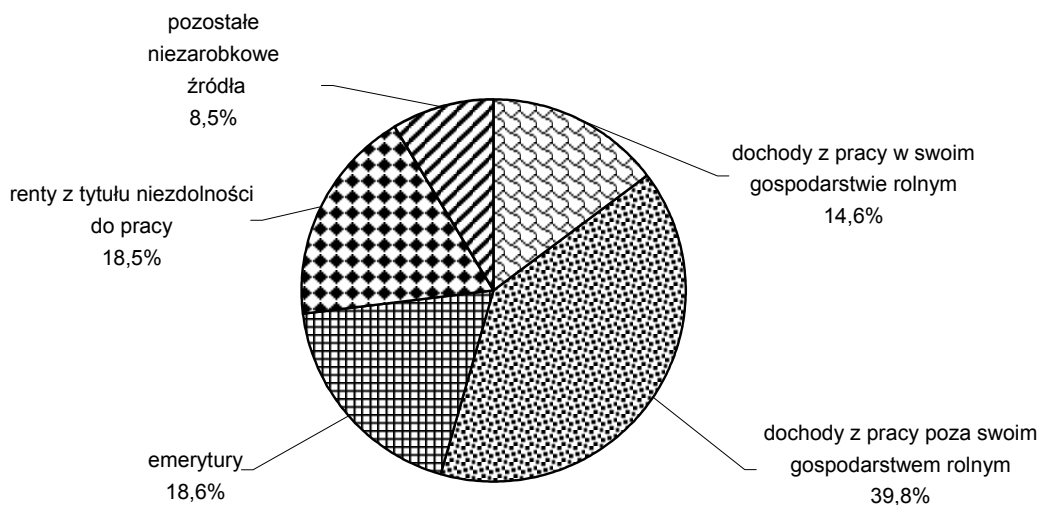
Odsetek posiadających własne niezarobkowe źródła w populacji związanych z rolnictwem wyniósł 45,6%, czyli o 1 punkt mniej w relacji do odpowiedniego wskaźnika ludności województwa ogółem. Większe różnice wystąpiły w udziałach poszczególnych grup świadczeniobiorców.

Emerytury stanowiły główne źródło utrzymania dla 157 tys., a renty z tytułu niezdolności do pracy dla 156 tys. osób wśród posiadającej własne źródła ludności rolniczej, zatem udział w tej ludności omawianych grup był niemal jednakowy i wyniósł po 18,5%. W zbiorowości ogółu mieszkańców województwa posiadających własne źródła odsetek osób z emeryturą jako głównym źródłem utrzymania wyniósł niemal 20%, z rentą z tytułu niezdolności do pracy - niewiele ponad 16%.

Także wyraźna różnica między porównywanymi populacjami ludności rolniczej i ludności województwa ogółem jest w udziale posiadających własne niezarobkowe źródło inne niż emerytura

lub renta z tytułu niezdolności do pracy. W populacji ludności rolniczej udział tych osób wyniósł 8,5%, a w zbiorowości ogółem - niespełna 6%.

### Ludność rolnicza posiadająca własne źródła utrzymania według rodzaju głównego źródła



Struktura ludności rolniczej według głównego źródła utrzymania i według grup wieku wykazuje w niektórych grupach większe zróżnicowanie w porównaniu do odpowiednich wskaźników struktury ludności województwa ogółem.

Ze względu na pracę w gospodarstwie rolnym rodziców znacznie więcej osób w wieku do 24 lat podało jako główne źródło utrzymania dochód z pracy, także więcej osób utrzymuje się z pracy poza rolnictwem. Odsetek osób pracujących w populacji ludności związanej z rolnictwem do lat 24 wynosi 10,6%. W tej zbiorowości zaznacza się także odsetek osób posiadających własne niezarobkowe źródło utrzymania – 2,3%. Jednakże 87,1% populacji pozostaje na utrzymaniu.

W przedziale wieku 25-44 lata relatywnie wysoki przekraczający 19% jest odsetek pozostających na utrzymaniu. W tym przedziale zapewne w większym stopniu pozostawanie na utrzymaniu dotyczy kobiet, które zajmują się opieką nad dziećmi. Odsetek 25-44-latków posiadających dochody z pracy przekracza 71%, w tym mniej niż 1/3 jako główne źródło podała dochód z pracy we własnym gospodarstwie rolnym. W tej grupie wieku występuje już śladowy udział posiadających jako główne źródło utrzymania – emeryturę. Blisko 4% sięga odsetek utrzymujących się głównie z renty z tytułu niezdolności do pracy, a z pozostałych niezarobkowych źródeł – 5,4%.

W zbiorowości związanej z rolnictwem ludności w wieku 45-59 lat mniej niż połowa utrzymuje się głównie z pracy, w tym 14% z pracy we własnym gospodarstwie rolnym. Co 10 osoba z tego przedziału utrzymuje się głównie z emerytury, a niemal 28% - głównie z renty z tytułu niezdolności do pracy. Ponadto 7% tej grupy utrzymuje się z pozostałych niezarobkowych źródeł. Ponad 8% tej grupy pozostaje na utrzymaniu.

W populacji ludności w wieku 60 lat i więcej 56% utrzymuje się głównie z emerytury, blisko 30% z renty z tytułu niezdolności do pracy, a dalsze 10% z pozostałych niezarobkowych źródeł. Dla 3% głównym źródłem była praca, a 1,5% pozostawało na utrzymaniu.

**Tabl. 4. Ludność związana z rolnictwem według grup obszarowych gospodarstw rolnych i źródeł utrzymania**

Wyszczególnienie	Ludność w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni UR					
	ogółem	0,1 - - 1,0 ha	powyżej 1 ha			
			razem	1,1 - 3,0	3,1 - 5,0	powyżej 5 ha
Ogółem w tys. ....	1410,9	518,0	892,9	531,4	214,2	147,3
w % .....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<b>posiadający własne źródła w % .....</b>	<b>59,7</b>	<b>58,9</b>	<b>60,1</b>	<b>59,6</b>	<b>60,8</b>	<b>60,9</b>
dochody z pracy poza gospodarstwem rolnym .....	23,8	28,9	20,7	23,6	18,3	14,0
dochody z pracy w gospodarstwie rolnym .....	8,7	1,7	12,7	8,2	16,0	24,2
emerytury .....	11,1	12,2	10,5	10,7	10,2	10,1
renty z tytułu niezdolności do pracy .....	11,0	10,4	11,4	11,6	11,9	10,1
pozostałe niezarobkowe źródła .....	5,1	5,7	4,7	5,5	4,3	2,6
<b>utrzymywani w % .....</b>	<b>40,3</b>	<b>41,1</b>	<b>39,9</b>	<b>40,4</b>	<b>39,3</b>	<b>39,1</b>

Analizując źródła utrzymania ludności rolniczej według powierzchni użytków rolnych można stwierdzić, że relacja posiadających własne źródło do pozostających na utrzymaniu wynosi w przybliżeniu 60% do 40% i kształtuje się na tym poziomie we wszystkich grupach obszarowych gospodarstw rolnych.

Większe różnice występują w udziale posiadających własne niezarobkowe źródła, przy czym można zaobserwować tendencję malejącą wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa.

Wśród ludności związanej z działkami, czyli gospodarstwami o powierzchni do 1 ha, odsetek utrzymujących się z niezarobkowych źródeł wynosi 28,3% i na minimalnie niższym poziomie 27,8% kształtuje się wśród ludności związanej z gospodarstwami małymi (o pow. 1-3 ha). W gospodarstwach o powierzchni 3-5 ha udział ludności utrzymującej się z niezarobkowych źródeł wynosi 26,4%, a przy powierzchni gospodarstw powyżej 5 ha - zmniejsza się do 22,7%.

Wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw rolnych wzrasta odsetek osób dla których głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy. Wśród ludności związanej z działkami rolnymi udział tych osób nieznacznie przekracza 30%, dochodząc do ponad 38% w grupie ludności związanej z gospodarstwami rolnymi powyżej 5 ha. Niemniej nawet w tej ostatniej grupie obszarowej na każde 3 osoby dla których głównym źródłem utrzymania jest praca, dla 1 jest to praca poza własnym gospodarstwem rolnym, co poza innymi analizami jest kolejnym potwierdzeniem bardzo złej sytuacji ekonomicznej w rolnictwie.

## 8. Użytkownicy indywidualnych gospodarstw rolnych

W tej grupie uwzględniono także właścicieli zwierząt gospodarskich. Użytkownicy gospodarstw rolnych są to osoby odpowiedzialne za sposób i prowadzenie produkcji rolniczej, stąd są wyodrębniani z ogółu ludności związanej z rolnictwem.

Liczba użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych jest nieco niższa od liczby omawianych w dalszej części gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Wynika to z zasad metodologicznych, zgodnie z którymi użytkowników nieobecnych powyżej 2 miesięcy w momencie

spisu, przebywających w innej miejscowości w kraju z powodu m.in. podjętej tam pracy, nauki, warunków mieszkaniowych lub rodzinnych zaliczono do mieszkańców miejscowości swojego czasowego pobytu, a nie do mieszkańców swojego stałego zameldowania.

Spisy wykazały, że w łącznej liczbie 360,6 tys. użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych - 58,5% stanowili użytkownicy gospodarstw o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha, a 41,2% użytkownicy gospodarstw o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha do 1 ha łącznie. Właściciele zwierząt gospodarskich mieli minimalny udział - 0,3%.

W ogólnej charakterystyce użytkowników gospodarstw rolnych w województwie małopolskim zauważalny jest relatywnie wysoki odsetek kobiet oraz także wysoki odsetek osób starszych.

W łącznej liczbie 360,6 tys. użytkowników gospodarstw rolnych 40,4% stanowiły kobiety. Relatywnie mniej kobiet użytkowało gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 1 ha UR. Wśród ponad 211 tys. użytkowników tych gospodarstw - 36,4% stanowiły kobiety i w porównaniu do wskaźnika krajowego - 28,7%, jest to udział znacznie wyższy. Z danych spisowych wynika, że odsetek kobiet użytkowników zmniejsza się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych. Wśród użytkujących gospodarstwa rolne o powierzchni powyżej 5 ha UR kobiety stanowiły 21,7%, a w gospodarstwach o powierzchni powyżej 20 ha UR tylko 8,3% użytkowników.

Z wysokim udziałem kobiet jako użytkowników wiąże się relatywnie wysoki, wynoszący 26,8% udział użytkowników w wieku 60 lat i więcej. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha UR udział ten jest nieco niższy i wynosi 24,0%, niemniej nie zmienia to niekorzystnej struktury wiekowej osób będących użytkownikami.

**Tabl. 5. Struktura użytkowników gospodarstw rolnych powyżej 1 ha UR według płci i grup wieku**

Wyszczególnienie k - kraj w - województwo	Ogółem	W wieku						
		15 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 lat i więcej	
		w procentach						
Razem .....	k	100,0	0,3	8,4	20,6	31,5	21,1	18,1
	w	100,0	0,3	8,0	19,4	27,9	20,4	24,0
Mężczyźni .....	k	100,0	0,3	9,1	22,2	32,9	21,1	14,4
	w	100,0	0,3	8,9	21,4	29,5	20,3	19,6
Kobiety .....	k	100,0	0,3	6,8	16,8	27,8	21,2	27,1
	w	100,0	0,3	6,2	16,0	25,1	20,5	31,9

Z powyższej tabelki wynika, że wśród użytkowników kobiet, osoby w wieku 60 lat i więcej stanowią niemal 1/3 i jest to o blisko 5 punktów procentowych więcej w relacji do wskaźnika krajowego.

W grupie użytkowników mężczyzn odsetek osób 60-letnich i starszych wynosi blisko 1/5 i ten udział jest również znacznie wyższy wobec wskaźnika krajowego. Wśród użytkowników mężczyzn dominują osoby z przedziału wiekowego 40-49 lat, których udział wyniósł niespełna 30%.

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych wzrasta odsetek użytkowników mężczyzn i bardziej korzystnie kształtuje się ich struktura wiekowa. W gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 5 ha UR udział użytkowników w wieku poniżej 40 lat dochodzi do 36%, a odsetek użytkowników 60-letnich i starszych zmniejsza się do 11,5%. W gospodarstwach o powierzchni powyżej 20 ha UR użytkownicy w wieku poniżej 40 lat stanowią blisko 42%, a odsetek użytkowników starszych nieznacznie przekracza 5%.

W porównaniu do ogółu ludności związanej z rolnictwem indywidualnym użytkownicy gospodarstw rolnych są lepiej wykształceni. Jak wykazały spisy wykształcenie wyższe posiadało 6,0%, a policealne 2,2%. Wyższy był także odsetek użytkowników z wykształceniem średnim zawodowym - 18,3% i zasadniczym zawodowym - 35,6%. Mniejszy udział - 31,7% mieli użytkownicy z wykształceniem podstawowym ukończonym, a odsetek użytkowników z podstawowym nieukończonym lub bez wykształcenia wyniósł 2,4%.

Powszechny Spis Rolny 2002 wykazał, że 102,7 tys. gospodarstw rolnych nie prowadziło produkcji rolniczej. Dla użytkowników tych "nieproduktywnych" gospodarstw nie określano poziomu wykształcenia rolniczego.

Z populacji ludności związanej z gospodarstwami rolnymi, które prowadziły produkcję rolniczą wyodrębniono osoby kierujące tymi gospodarstwami. W zdecydowanej większości byli to użytkownicy tych gospodarstw. Wśród 258,7 tys. kierujących gospodarstwami tylko 7,8 tys. czyli 3% nie było użytkownikami.

Analizując poziom wykształcenia rolniczego osób kierujących gospodarstwami rolnymi należy stwierdzić, że niemal 174 tys. czyli 2/3 kierujących nie miało wykształcenia rolniczego, a dalsze blisko 58 tys. czyli 22% miało tylko kurs rolniczy. Wyższe wykształcenie rolnicze posiadało 1,3 tys. czyli 0,5% kierujących, a średnie lub policealne rolnicze - 7,9 tys. czyli 3,1% kierujących. Pozostali mieli wykształcenie zasadnicze zawodowe o kierunku rolniczym.

W strukturze poziomu wykształcenia rolniczego kierujących gospodarstwami rolnymi według grup obszarowych tych gospodarstw zauważa się większy odsetek posiadających wykształcenie rolnicze w gospodarstwach o większej powierzchni.

Wśród 360,6 tys. użytkowników gospodarstw rolnych – 62,5 tys. wykazało jako jedyne źródło utrzymania dochód z pracy w swoim gospodarstwie rolnym, a dalsze 7,8 tys. dochód z tej pracy jako źródło główne. Zatem użytkownicy, dla których wyłącznym lub głównym źródłem dochodów była praca w swoim gospodarstwie, stanowili niespełna 1/5 zbiorowości użytkowników gospodarstw rolnych.

Znacznie więcej, bo 124,5 tys. czyli 34,5% ogółu osób decydujących o kierunkach produkcji rolniczej wykazało dochody z pracy w użytkowanych gospodarstwach jako dodatkowe źródło utrzymania.

Niemniej największy udział – 40,2% (a w liczbach bezwzględnych 144,9 tys.) mieli użytkownicy, którzy dochodów z pracy w swoim gospodarstwie nie wykazali ani jako główne, ani dodatkowe źródło utrzymania.

Dla tych, którzy dodatkowo utrzymywali się z pracy w swoim gospodarstwie, głównym źródłem były najczęściej dochody z pracy poza rolnictwem – 40,5%; następnie renty z tytułu niezdolności do pracy – 24,7% i emerytury – 20,9%.

Podobnie kształtowała się struktura głównego źródła utrzymania użytkowników utrzymujących się wyłącznie ze źródeł pozarolniczych.

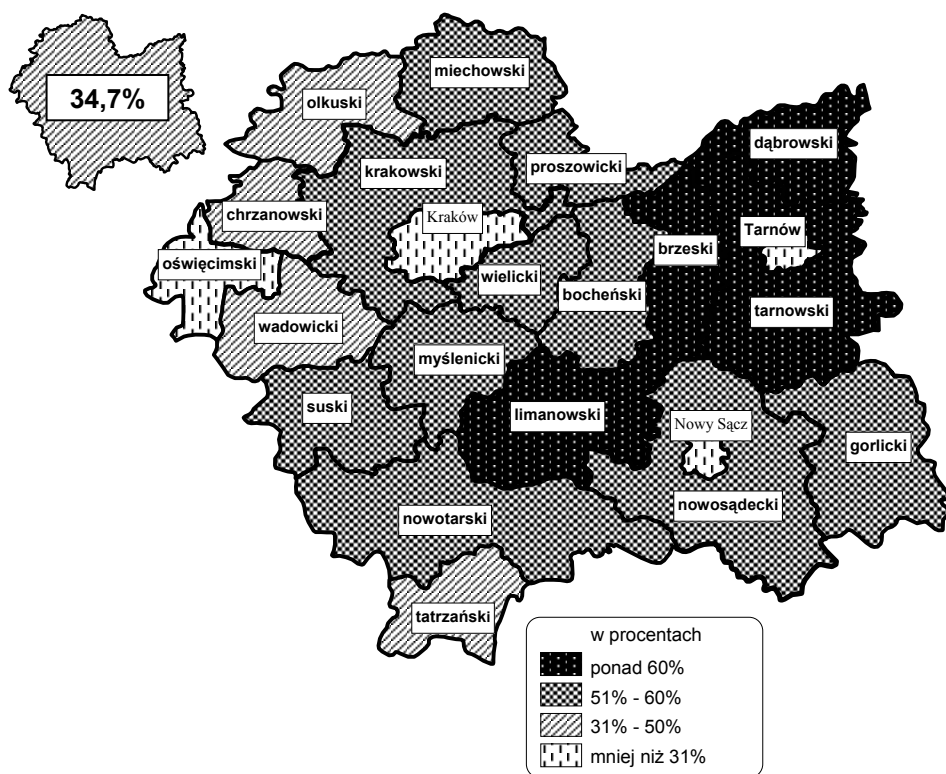
# GOSPODARSTWA DOMOWE

## 1. Charakterystyka ogólna

Jak wykazały spisy w maju 2002 roku w województwie małopolskim zamieszkiwało 361,4 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Stanowiły one 34,7% ogółu gospodarstw domowych w województwie. Dla porównania w kraju udział ten wynosił 21,3%.

W miastach zamieszkiwało 74,4 tys., a na wsi 287,0 tys. gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Gospodarstwa domowe związane z rolnictwem zamieszkałe na wsi stanowiły 65,4% ogółu gospodarstw wiejskich. Oznacza to, że w województwie małopolskim ponad 1/3 gospodarstw domowych na wsi nie jest związana z rolnictwem indywidualnym. W skali kraju gospodarstw takich na wsi było prawie 50%.

### Udział gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego w liczbie gospodarstw domowych ogółem



W większości powiatów województwa małopolskiego udział gospodarstw domowych związanych z rolnictwem indywidualnym w ogólnej liczbie gospodarstw domowych przekracza 50%. Najwyższy odsetek omawianych gospodarstw odnotowano w powiecie tarnowskim - 68,4%, a także limanowskim - 63,1%, brzeskim - 61,9% i dąbrowskim - 61,4%.

Spośród gospodarstw domowych związanych z rolnictwem indywidualnym większość – 211,5 tys. - związanych jest z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego. W 2/5 są to gospodarstwa domowe związane z gospodarstwami rolnymi o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych.

Dla dalszych 45,0% gospodarstw domowych powierzchnia użytkowanego gospodarstwa rolnego wynosiła 2 – 5 ha użytków rolnych, a dla 8,1% - 5 – 7 ha. Tylko niespełna 7% gospodarstw domowych związanych było z większymi gospodarstwami rolnymi o powierzchni przekraczającej 7 ha.

Wysoki (ponad 70%) udział gospodarstw domowych użytkujących indywidualne gospodarstwa rolne wśród ogółu gospodarstw domowych związanych z rolnictwem odnotowano w powiatach: proszowickim, miechowskim, limanowskim, nowotarskim, suskim, tatrzańskim oraz dąbrowskim.

**Tabl. 6. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według rodzajów gospodarstw**

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe							
	ogółem		z właścicielem zwierząt gospodarskich		z użytkownikiem działki rolnej		z użytkownikiem gospodarstwa rolnego	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
Ogółem .....	361,4	100,0	1,0	0,3	148,9	41,2	211,5	58,5
Miasta .....	74,4	100,0	0,4	0,6	51,1	68,7	22,9	30,7
Wieś .....	287,0	100,0	0,6	0,2	97,8	34,1	188,6	65,7

Gospodarstw domowych związanych z użytkownikiem działki rolnej było 148,9 tys., z tego 2/3 gospodarstw domowych użytkowało działki o powierzchni nie przekraczającej 0,5 ha użytków rolnych, a 1/3 – działki o powierzchni 0,5 – 1,0 ha. Wysoki udział tych gospodarstw domowych odnotowano na terenie większych miast oraz w ich pobliżu.

W 2002 roku w gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego zamieszkiwało 1410,9 tys. osób. Stanowili oni 43,6% ludności województwa małopolskiego.

Wielkość gospodarstw domowych mierzona średnią liczbą osób w gospodarstwie wynosiła 3,9, z tego na wsi w gospodarstwie domowym zamieszkiwało przeciętnie 4,0 osób, a w mieście – 3,4 osoby. Gospodarstwa domowe związane z rolnictwem w województwie małopolskim były większe niż średnio w kraju, gdzie składały się przeciętnie z 3,7 osób, przy czym na wsi z 3,8 osób, a w miastach z 3,3 osób.

Zaobserwowano różnicę w wielkości gospodarstw domowych w zależności od powierzchni użytkowanego gospodarstwa rolnego.

W gospodarstwach domowych użytkujących działki rolne zamieszkiwało przeciętnie 3,5 osób. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego ogółem liczyły średnio 4,2 osób i ich wielkość wzrastała w miarę zwiększającej się powierzchni użytków rolnych. Najwięcej – 5,0 osób liczyły gospodarstwa domowe użytkujące powierzchnię 15 – 20 ha. W większych od nich gospodarstwach rolnych zaznaczył się spadek przeciętnej liczby osób w gospodarstwie domowym.

W województwie małopolskim najczęściej występowały gospodarstwa domowe czteroosobowe. Stanowiły one 20,3% wśród ogółu gospodarstw domowych związanych z rolnictwem. W miastach, gdzie przeważają użytkownicy działek rolnych, jest sytuacja analogiczna, ale udział gospodarstw domowych czteroosobowych jest jeszcze wyższy, wynosi 22,8%. Relatywnie wysoki jest w nich udział mniejszych gospodarstw domowych: trzyosobowych – 21,1%, dwuosobowych – 20,7% i jednoosobowych – 13,2%.

Na terenach wiejskich również największy odsetek (19,7%) stanowią gospodarstwa domowe czteroosobowe, jednakże jest on o 3,1 punktów procentowych niższy aniżeli w miastach. Na wsi jest jednocześnie mniej niż w miastach gospodarstw domowych małych jedno- dwu- i trzyosobowych. Wyższy odsetek stanowią natomiast gospodarstwa domowe większe niż czteroosobowe. W gospodarstwach domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego o powierzchni użytków rolnych



większych od 5 ha i mniejszych od 20 ha największy odsetek stanowiły gospodarstwa domowe duże siedmioosobowe i większe.

**Tabl. 7. Gospodarstwa domowe według liczby osób**

Wyszczególnienie	Ogółem		Liczba osób w gospodarstwie domowym						
			1	2	3	4	5	6	7 i więcej
	w tys.		w procentach						
Ogółem .....	361,4	100,0	11,4	16,2	16,9	20,3	15,4	9,9	9,9
Miasta .....	74,4	100,0	13,2	20,7	21,1	22,8	12,3	5,7	4,2
Wieś .....	287,0	100,0	10,9	15,0	15,8	19,7	16,2	11,0	11,4
Użytkowników działek rolnych ...	148,9	100,0	13,8	19,9	18,7	22,2	13,7	6,7	5,0
Użytkowników gospodarstw rolnych .....	211,5	100,0	9,6	13,6	15,6	19,0	16,7	12,2	13,4

Wśród omawianych gospodarstw domowych 87,1% stanowiły gospodarstwa domowe rodzinne. Było ich ogółem 314,6 tys. W największej liczbie gospodarstw domowych - 266,0 tys. - wyodrębniona została jedna rodzina. Były to najczęściej gospodarstwa czteroosobowe (25,9%) i trzyosobowe (22,7%).

Gospodarstw domowych dwurodzinnych wyodrębniono 45,5 tys. Rodziny w nich zamieszkujące w 98% spokrewnione były w linii prostej. Gospodarstwa te były wieloosobowe – składały się najczęściej z siedmiu osób (38,1%) oraz sześciu osób (30,5%). Gospodarstw domowych składających się z trzech lub więcej rodzin odnotowano niewiele – 3,2 tys. Liczyły one co najmniej sześć osób i zamieszkiwały przede wszystkim na wsi.

Gospodarstw domowych nierodzinnych było 46,8 tys. W 88% były to gospodarstwa jednoosobowe.

W strukturze gospodarstw domowych związanych z rolnictwem według grup pokoleniowych najwyższy udział 42,7% stanowiły gospodarstwa składające się z osób w wieku średnim (30 – 59 lat) i młodych (do 29 lat). W skład 21,4% gospodarstw domowych wchodziły osoby trzech pokoleń: młode, w wieku średnim i starszym (60 lat i więcej). Powyższe gospodarstwa domowe użytkowały zarówno małe gospodarstwa rolne, jak i te o większej powierzchni użytków rolnych.

Relatywnie wysoki udział 11,9% miały gospodarstwa domowe składające się wyłącznie z osób starszych. Użytkowały one najczęściej małe gospodarstwa rolne. Gospodarstwa domowe jedynie z osobami w średnim wieku stanowiły 7,8% ogółu gospodarstw domowych. Najmniej gospodarstw – 2,3% składało się jedynie z osób młodych. Użytkowały one również przeważnie nieduże gospodarstwa rolne.

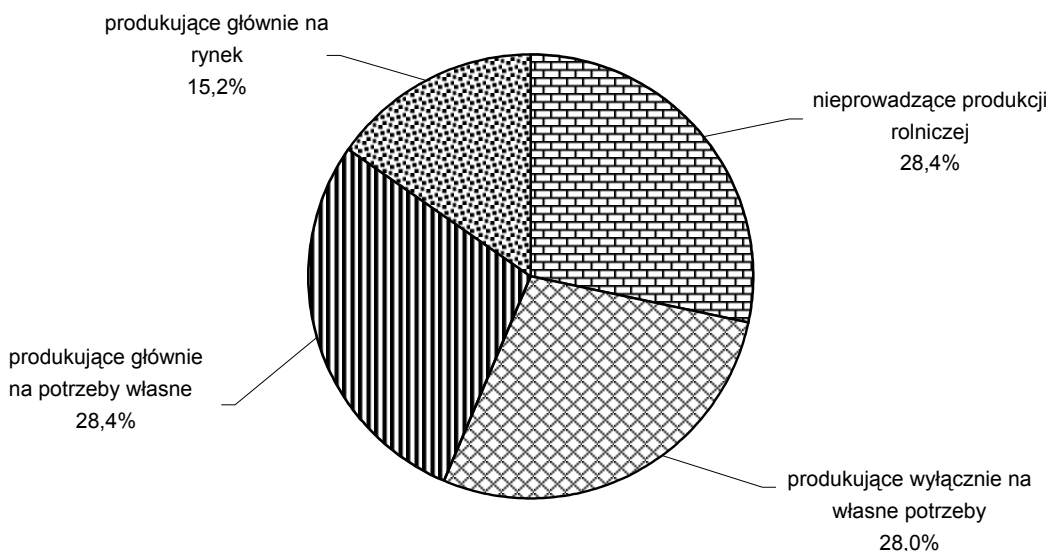
W województwie małopolskim 102,7 tys. (28,4%) gospodarstw domowych związanych z rolnictwem nie prowadziło produkcji rolniczej. Nie prowadzili produkcji rolniczej najczęściej posiadacze niewielkich powierzchni użytków rolnych - prawie połowa użytkowników działek rolnych oraz 1/4 użytkowników gospodarstw rolnych o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych. Ich liczba i udział zmniejsza się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych.

Gospodarstwa domowe produkujące wyłącznie na własne potrzeby liczyły 101,2 tys. stanowiąc 28,0% ogółu omawianych gospodarstw domowych. Produkcję rolniczą wyłącznie na własne potrzeby zadeklarowała prawie 1/3 użytkowników działek rolnych, 1/3 użytkowników gospodarstw rolnych o powierzchni 1-2 ha oraz ponad 1/4 użytkowników gospodarstw rolnych o powierzchni 2-3 ha

użytkowników rolnych. Wraz ze wzrostem użytkowanej powierzchni liczba takich gospodarstw zmniejszała się.

Gospodarstwa domowe produkujące głównie na własne potrzeby liczyły 102,6 tys. (28,4%). Produkcja głównie na własne potrzeby dotyczy przede wszystkim użytkowników gospodarstw rolnych o powierzchni do 5 ha użytków rolnych.

### Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według celu produkcji



Jedynie 15,2% gospodarstw domowych związanych z rolnictwem indywidualnym przeznaczała swą produkcję rolniczą głównie na rynek. Gospodarstw takich było 54,9 tys. Produkcję głównie rynkową prowadziły przede wszystkim duże gospodarstwa rolne – ponad 85% gospodarstw uprawiających powierzchnię ponad 10 ha i ponad 75% gospodarstw użytkujących 7 – 10 ha.

## 2. Źródła utrzymania

Analiza źródeł utrzymania gospodarstw domowych związanych z rolnictwem jest odzwierciedleniem złej sytuacji ekonomicznej w rolnictwie w województwie małopolskim. Niemal 2/3 tych gospodarstw nie wykazało dochodów z pracy w swoim gospodarstwie ani jako główne, ani jako dodatkowe źródło utrzymania gospodarstwa.

Praca w nim była wyłącznym, głównym lub dodatkowym źródłem utrzymania dla 127,3 tys. (35,3%) gospodarstw.

Struktura dochodów tych gospodarstw powiązana była z użytkowaną powierzchnią rolną. Przynajmniej dodatkowe źródło utrzymania z pracy w swoim gospodarstwie rolnym wykazało 15,6% gospodarstw domowych użytkujących działki rolne oraz 49,2% użytkujących gospodarstwa rolne.

Gospodarstw domowych rolniczych, czyli takich, których wyłącznym źródłem utrzymania jest dochód z pracy w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej) było 17,3 tys. (4,8%).

Wyłącznie z dochodów z pracy w swoim gospodarstwie utrzymywało się 1,0% gospodarstw domowych użytkujących działki rolne i 7,5% użytkujących gospodarstwa rolne. Wraz ze wzrostem

obszaru użytków rolnych zwiększał się udział gospodarstw rolniczych do ponad 29% dla powierzchni przekraczającej 15 ha.

Gospodarstw domowych o mieszanym, głównie rolniczym źródle utrzymania wyodrębniono również niewiele – 23,8 tys. (6,6%). Prawie 72% tych gospodarstw deklarowało jako dodatkowe niezarobkowe źródła utrzymania. Mniej, bo prawie 23% utrzymywało się dodatkowo z pracy najemnej, a ponad 5% z pracy na rachunek własny poza swoim gospodarstwem rolnym.

**Tabl. 8. Struktura gospodarstw domowych według źródeł utrzymania**

Wyszczególnienie	Ogółem gospodarstwa domowe		Źródła utrzymania			
			rolnicze	mieszane		nierolnicze
	w tys. osób			głównie rolnicze	głównie nierolnicze	
			w procentach			
Ogółem .....	361,4	100,0	4,8	6,6	23,9	64,7
Działki rolne .....	148,9	100,0	1,0	0,5	14,1	84,4
Gospodarstwa rolne ...	211,5	100,0	7,5	10,9	30,8	50,7

Z takich źródeł utrzymywało się jedynie 0,5% gospodarstw domowych z użytkownikiem działki rolnej i 10,9% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, w tym częściej użytkujący duże gospodarstwa rolne.

Znacznie więcej, bo 86,3 tys. gospodarstw domowych (23,9%) określiło swe źródło utrzymania jako mieszane – głównie nierolnicze i dodatkowo rolnicze. Dochody z pracy w swoim gospodarstwie rolnym są więc w nich dodatkowym źródłem utrzymania. W ponad 56% gospodarstw domowych tej grupy główne dochody czerpane są z niezarobkowych źródeł. Ponad 38% utrzymywała się głównie z pracy najemnej, a blisko 6% z pracy na rachunek własny poza swoim gospodarstwem rolnym.

Źródła utrzymania tej grupy deklarowało 14,1% gospodarstw domowych z użytkownikiem działek rolnych oraz 30,8% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Były one charakterystyczne dla niewielkich gospodarstw rolnych, najczęściej do 7 ha użytków rolnych.

Najwięcej – 233,7 tys. (64,7%) gospodarstw domowych związanych z rolnictwem nie wykazało dochodów z pracy w swoim gospodarstwie rolnym nawet jako dodatkowego źródła utrzymania.

Prawie połowa tych gospodarstw deklarowała niezarobkowe źródła utrzymania (przede wszystkim z emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy). Ponad 40% utrzymywało się z pracy najemnej, a niecałe 10% z pracy na rachunek własny poza rolnictwem.

Mimo, że gospodarstwa domowe tej grupy nie deklarowały dochodów z pracy w swoich gospodarstwach rolnych, w 1/3 z nich znajdowały się osoby, które pracę w rolnictwie indywidualnym wykazały jako swoje indywidualne źródło utrzymania.

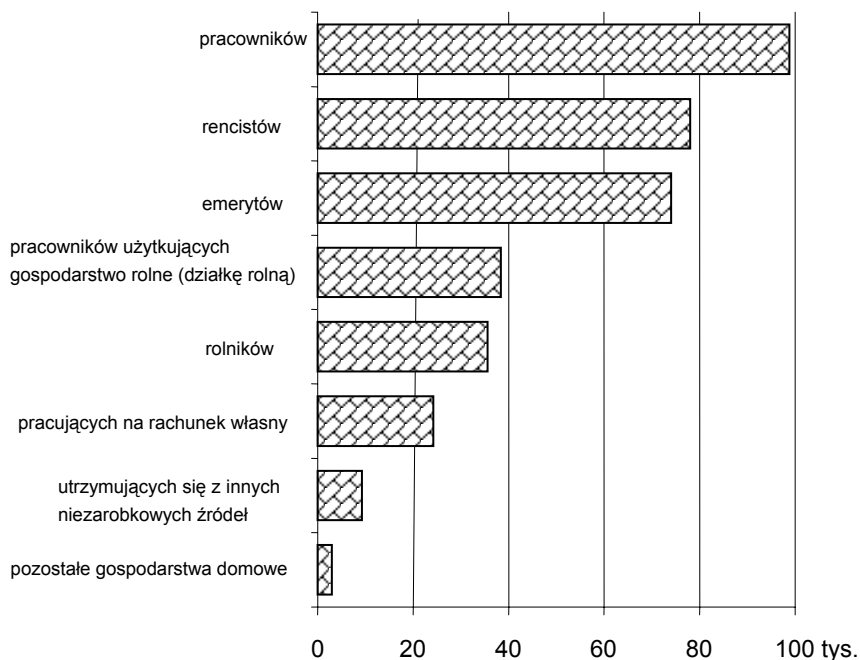
Nierolnicze źródła utrzymania określiło 84,4% gospodarstw domowych użytkujących działki rolne oraz 50,7% gospodarstw użytkujących gospodarstwa rolne. Połowa z nich gospodarowała na powierzchni do 2 ha.

Źródła utrzymania posłużyć mogą również za podstawę grupowania gospodarstw domowych według cech społeczno – ekonomicznych.

Uwagę zwraca wysoki udział (27,3%) gospodarstw domowych pracowników, w których wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy najemnej, a dodatkowym dochód inny niż praca w swoim gospodarstwie rolnym. Gospodarstw takich było w województwie 98,8 tys.

Gospodarstwa domowe rencistów liczyły 78,0 tys., a gospodarstwa domowe emerytów – 74,0 tys. Stanowiły one łącznie 42,1% w ogólnej liczbie gospodarstw domowych związanych z rolnictwem. Ich wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania są emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy, socjalne lub rodzinne.

### Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według grup społeczno-ekonomicznych



Gospodarstw domowych pracowników użytkujących gospodarstwo rolne utrzymujących się z łącznego dochodu z pracy najemnej i użytkownika gospodarstwa rolnego było 38,4 tys., natomiast gospodarstwa rolników, gdzie wyłącznym lub głównym źródłem utrzymania jest dochód z pracy w gospodarstwie rolnym, a dodatkowe źródło utrzymania stanowi dochód z pracy na rachunek własny albo źródła niezarobkowe, liczyły 35,6 tys. Stanowiły one odpowiednio 10,6% i 9,9% w ogólnej liczbie gospodarstw domowych związanych z rolnictwem indywidualnym.

Mniej liczne grupy tworzyły gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek; utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł, utrzymujący się z dochodów z własności oraz pozostałe gospodarstwa domowe. Stanowiły one łącznie 10,1% wśród gospodarstw domowych związanych z rolnictwem.